

Satisfucktion

De **Thomas Bernhard**

Thomas Bernhard (n. 1931 la Heerlen, în Olanda, mort în 1989 la Gmunden, în Austria), a rămas în istoria literaturii ca unul dintre cei mai mari autori de limbă germană din secolul XX. A scris piese de teatru (majoritatea, puse în scenă de unul dintre cei mai mari regizori germani, Claus Peymann), romane, povestiri, poezii. Și-a scandalizat permanent concetățenii prin atitudinea sa critică față de Austria, de istoria ei, de spiritul mic burghez al multora dintre contemporani. A făcut-o pentru prima oară în discursul său de mulțumire pentru Premiul de Stat pe anul 1967, a făcut-o pentru ultima oară spre sfârșitul vieții, odată cu premiera piesei sale **Heldenplatz** (Piața Eroilor), scrisă cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la anexarea Austriei de către Germania nazistă. De fapt, însă, acesta a fost *penultimul* mare scandal provocat de Bernhard. Căci cel din urmă avea să se consume după moartea lui, odată cu deschiderea testamentului prin care scriitorul interzicea categoric producerea și publicarea pieselor sale în Austria.

Această atitudine nu a stat nicidecum în calea aprecierii operei sale, care s-a bucurat de un mare număr de premii și distincții, atât în Austria și Germania, cât și pe plan internațional. Pe unele le-a acceptat (Premio Letterario Internazionale Mondello, 1983; Prix Médicis, 1988 etc.), pe altele le-a refuzat (Premiul Antonio Feltrinelli, 1987 – cea mai înaltă distincție a statului italian pentru știință și cultură).

Sinopsis

Distribuția: 3 f, 1 b

Genul: Dramă

O văduvă în vârstă, distinsă, energică, mamă autoritară a unei fiice care nu mai e la prima tinerețe și care îi acceptă dominarea fără nici cel mai mic semn de revoltă sau măcar de disconfort. Mama bea ceai, apoi cere coniac și fiica o servește. După care se-ntoarce la treaba ei: face bagajele, pentru că ele urmează să plece la Katwijk, la mare, în casa de vacanță moștenită de la soțul doamnei. Tot de la soț i-a rămas și oțelăria, pe care a ratat să o vândă la momentul potrivit,

pentru că încerca să obțină un preț mai bun. Iar acum e decisă să se războiască cu meseriașii cărora le-a luat doi ani ca să restaureze obeliscul de la mormântul soțului și care acum cer o sumă ce i se pare exagerată. Toate acestea și multe altele încă, le aflăm chiar de la ea, de la doamna care bea ceai și coniac în vreme ce fiica ei împăturește atent haine peste haine și pregătește metodic și tăcut cuferele ce le vor însoți în călătorie. Ea pare să i se adreseze fiicei, dar de fapt avem de-a face, ca de atâtea ori în opera lui Bernhard, cu un lung monolog. Sau, totuși, dialog – dar interior. Despre propria ei existență, care a fost o mare ratare. Un șir întreg de erori, de decizii ce au avut drept urmare o viață foarte nefericită.

Lucrurile par a lua însă o turnură nouă atunci când își face apariția autorul dramatic la a cărei premieră au asistat și Mama și Fiica. Pe Mamă a intrigat-o în primul rând titlul piesei acestuia: *Scapă cine poate*. Uimită de succesul spectacolului, care ofensa sistematic publicul (aluzie la efectul multora dintre piesele lui Bernhard însuși?), Mama l-a invitat pe autor să le însoțească la Katwijk și să locuiască o vreme în vila lor. Iar acesta a acceptat. Să fi fost el fascinat de potențialul ...dramatic al celor două personaje? Sau poate că interesul lui nu a fost unul strict profesional?

Vizita lui prilejuiește, firește, discuții – atât de frecvente, în piesele lui Bernhard – despre teatru, despre teatru și lume, despre teatru și viață. Și se termină deschis, cu un mare suspans, cu o mare curiozitate legată de rolul autorului dramatic în viața celor două femei.

Comentariul lui Scora

Ca și alte piese ale acestui mare autor, *Am Ziel* (traducerea literală ar fi *La țel, La țintă*), textul acesta fascinează prin atmosferă, prin structura lui muzicală, simfonică, și prin datele personajelor. Bernhard nu aduce pe scenă personaje comune, obișnuite, „rupte din viață”, cum se spune. Sunt personaje aparte, care emană ele însele un tip special de teatralitate, care provoacă la reflecție și care au o putere de atracție/seduție misterioasă. Deși textul conține, practic, toate informațiile de care am avea nevoie ca să le înțelegem, ele își păstrează intact misterul. Și tocmai în asta constă miza, atât pentru regizor, cât și pentru actori: să creeze acest mister, să-i exploateze cât mai mult potențialul de teatralitate.

Detalii tehnice

Premiera absolută a avut loc în 1981, în cadrul festivalului Slazburger Festspiele, produsă de Schauspielhaus Bochum în regia lui Claus Peymann.

Premiera românească a avut loc în 2012, la Teatrul Foarte Mic, regia: Theo Herghelegiu.

Drepturile de reprezentare: Suhrkamp Theaterverlag, reprezentată în România de Livia Stoia Literary Agency, office@liviastoiaagency.ro

Drepturile asupra versiunii românești: Victor Scoradeț, vicmarsco@yahoo.de.

Mostră text

Soarbe din ceai si aşază imediat ceaşca la loc.

MAMA Nu e bun! Când îl faci tu, nu e bun. Prepararea ceaiului e o știință.

Desigur – apa, dar e o artă. Vreau coniac... Coniacul, fetițo.

Fiica îi aduce coniac.

MAMA Complet surdă, înțelegi? Iar el era analfabet. Un analfabet autentic.

Agoniseră 5 copii – oamenii săraci fac cei mai mulți copii! – doi dintre ei au supraviețuit; printre ei: maică-mea, bunica ta.

Fiica îi toarna mamei coniac.

MAMA Pe mine m-a depus undeva, într-un han. A intrat în han, la toaletă, a tăiat cordonul: harșt!, și a ieșit afară cu mine-n brațe. O prietenă a ținut-o la ea o săptămână, pe urmă s-a dus din nou să muncească. Doar unul are voie să bea. Doar eu am voie să beau.

Bea.

MAMA Din senin, înțelegi tu? Dintr-odată, într-o casă ca asta; o oțelărie, o casă la mare..., făcând abstracție de tot restul. Dar bineînțeles că nu s-a întâmplat așa, de azi pe mâine. Mai întâi a venit omu-ăsta urât, cu vocea lui urâtă și mi-a povestit despre oțelăria lui. Pe atunci, tatăl tau avea obiceiul asta – primul cuvânt din fiecare frază îl spunea de câte două ori. Era insuportabil. Si pe urmă a zis „Când mă satur de oțelărie, mă duc la mare. Am acolo o casă frumoasă la Katwijk”.

Bea.

MAMA Nu văzusem niciodată marea. Dintotdeauna am vrut să văd marea. Cine n-a văzut marea niciodată, nu e om. Așa am gândit atunci, așa gândesc și acum. O casă mare și reflux și flux – eu nu le văzusem niciodată, flux și reflux – el mi le-a arătat prin gesturi; s-a aplecat mult în față și mi-a arătat cu amândouă mâinile refluxul și fluxul. Am crezut că-i nebun; „Un nebun!”, m-am gândit, apoi s-a dovedit însă că era adevărat tot ce spunea: treaba cu oțelăria era adevărată, și aia cu casa la mare și cu refluxul și fluxul și cu banii din bancă. I-am spus prietenei mele: „Tu ai face asta? Cu toate că nu poți să-l suferi!? Are un miros atât de îngrozitor”, am spus eu, „din gură, și nici degetele lui nu-mi plac; mâinile lui, în general. Fața lui e urâtă! Tu ai face asta?”.

Bea.

MAMA „Da!”, a spus ea, „DA!”, și încă ce **da**! Și acum mai aud **da**-ul ăsta; de 45 de ani îl am în urechi. Nu pot să-l imit. Ar trebui să pot să-l imit, dar nu pot să imit DA-ul acela. „DA”, a spus ea, nimic altceva; m-a ascultat și a spus „da”, și pe urmă eu am făcut-o. Înțelegi? Uram totul la bărbatul ăla; uram până și felul în care mergea – uram mersul lui, și cum se așeza, și cum se ridica, și cum își punea mâinile una peste alta, și cum își dilata nările larg de tot când spunea „flux” și la fel de larg când spunea „reflux”.

Bea.

MAMA „Totul e bine când se termină cu bine” – asta o spunea mereu, în fiecare clipă, chiar și când n-avea niciun sens. „Totul e bine când se termină cu bine”.

Bea.

MAMA Era obiceiul lui. Iși sufla nasul prea zgomotos; „Totul e bine când se termină cu bine” – la orice ocazie. Era caraghios și neîndemânatic; un om complet neîndemânatic... Cum spunea el „oțelărie” – un deliciu! Asta mă fascina.

Bea.

MAMA Avea obiceiul să doarmă cu ferestrele-nchise. Eu nu suportam asta; eu deschideam mereu ferestrele, numai că el răcea, și atunci m-am mutat, pur și simplu. La început aveam un dormitor comun, dar, nu după multă vreme, nu-l mai aveam. Când apărea la micul dejun spunea: „Totul e bine când se termină cu bine”. Iar când venea de la oțelărie, spunea : „Totul e bine când se termină cu bine”. Mergeam pe malul mării, fetiço, și, deodată: „Totul e bine când se termină cu bine”. Într-o zi a vrut un câine. Eu n-am vrut să-i interzic, dar era absurd – îi spunea mereu câinelui

„Totul e bine când se termină cu bine”; n-am mai suportat una ca asta – am otrăvit animalul. Tot asta i-o spunea și fratelui tău – „Totul e bine când se termină cu bine”... I-am dat cărți să citească. Dar el nu le-a citit. Îl puneam să mi le povestească, dar nu făceam decât să-l torturez cu asta. „Mă duc la oțelărie”, spunea, și adăuga mereu: „Totul e bine când se termină cu bine”. Iubea butonii. Avea butoni mari, de aur, de la tatăl lui, dar eu nu puteam să sufăr butonii, și mai vroia mereu să poarte un fel de sandale, la mare, pe care eu le uram, fiindcă i se vedeau degetele lui urâte de la picioare iar el nu înțelegea că nu avea picioare făcute pentru sandale. Nu iubea literatura. Ura literatura. Și teatrul. Doar Andersen era o excepție. Se așeza la fereastră (uite, acolo, vezi), și citea basmul cu chibriturile. De sute de ori. Asta i-am lăsat-o. Îl disprețuiam cum ședea el acolo și citea; îl disprețuiam profund, înțelegi?

Bea.

FIICA De-abia aștept s-ajungem la Katwijk.

MAMA Da. Și eu. În fiecare an e la fel – tot anul, un singur țel: Katwijk!

FIICA (*arată o rochie*) S-o mai calc?

MAMA Nu. Nu e cazul. Si facem, bineînțeles, și excursia la Amsterdam. Bineînțeles. Poate că anul ăsta virtuozul nostru, violonistul, e deja acolo. Dar tu îl ai deja pe scriitorul ăsta dramatic al tău! A fost ideea mea, a fost dorința mea. O clipă de slăbiciune și - facem o prostie!

FIICA Ce prostie?

MAMA Că l-ai invitat pe scriitor la Katwijk. Tu ai vrut. Tu ai vrut să călătorească la Katwijk cu noi, eu n-am vrut. Cum aș putea eu să vreau așa ceva? Eu nu-i iubesc pe tinerii ăștia, și cu atât mai puțin pe intelectualii ăștia; oamenii ăștia, cu spiritul lor plin de ambiții! Pe oamenii ăștia nu i-am iubit niciodată! ăștia nu fac decât să amestece lucrurile și să întoarcă totul pe dos. A fost o greșală să-l invităm să vină.

FIICA Dar n-o să stea decât o zi, două.

MAMA Da, așa se zice – „o zi, două...”.

FIICA S-a bucurat atât de mult. Te admiră, mamă.

MAMA Asta a fost o greșală, să-l invit. Dar a fost un impuls; un sentiment straniu, de fidelitate față de tine, înțelegi?

FIICA Un succes atât de mare, mamă –

MAMA Nu înseamnă nimic. Oamenii din sală au fost într-o dispoziție bună și au făcut un succes, dar, la fel de bine ar fi putut fi contrariul și să nu fie

niciun succes. Până la final nu s-a știut nimic. Nimic, absolut nimic. Pe urmă a fost liniște și oamenii au început s-aplaude.

FIICA Și cum au mai aplaudat!

MAMA Pentru mine e de neînțeles că au aplaudat, de vreme ce era vorba de-o piesă în care fuseseră cu toții demascați în modul cel mai ordinar – e drept, și cu ironie, dar cu o ironie rea, josnică de-a dreptul; absolut josnică! – și pe urmă au început deodată s-aplaude.

FIICA A fost un adevărat succes. Unul mare de tot.

MAMA **Un** succes. Ce înseamnă asta?! Asta nu înseamnă nimic – un succes într-o seară. Crezi că e suficient pentru o operă de-o viață?